

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

Защо се увеличават сметките за електроенергия в България

Медийна записка

Зад увеличението на сметките за електроенергия в България през последната година стоят редица пазарни фактори:

- общото покачване на цените на изчерпаемите енергийни източници в глобален мащаб;
- високите преференциални цени за навлизане на нови енергийни източници;
- необходимите инвестиции за подновяване на остаряло оборудване и изграждане на нови мрежи,

както и множество разходи, които са пряк резултат от:

- лошото управление на държавните предприятия;
- монополно гарантирани или договорени ренти;
- злоупотреби, разхищения и т.н.

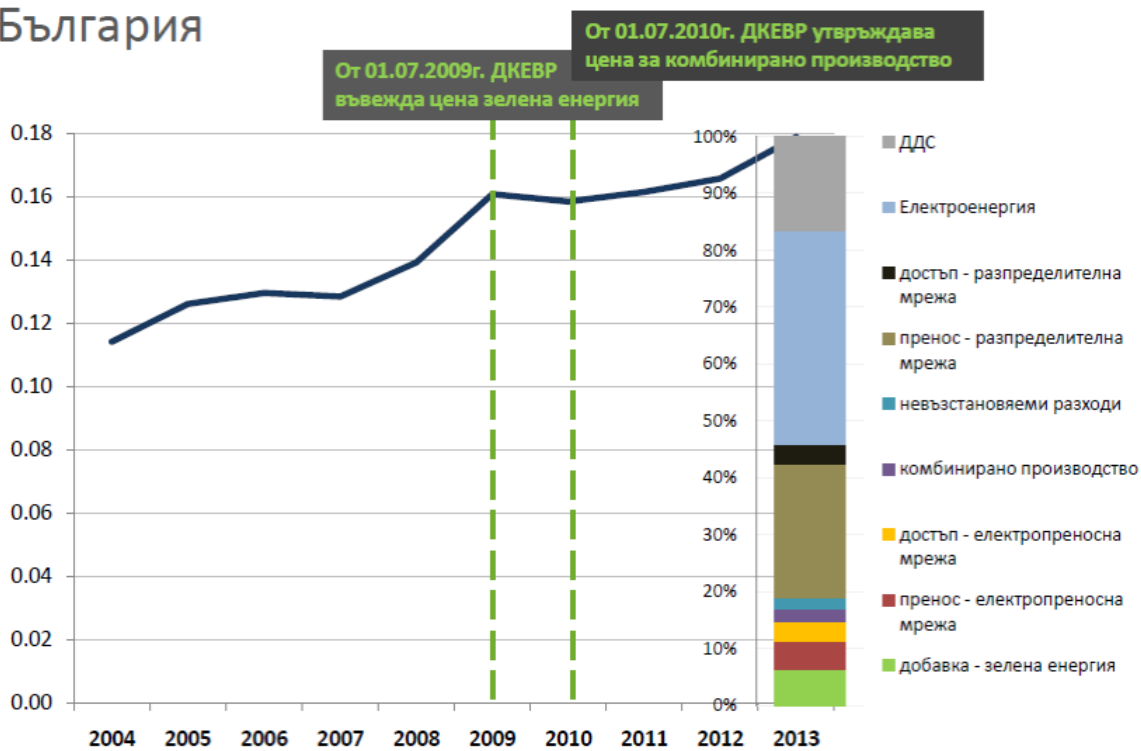
Увеличенията на сметките за електроенергия през лятото на 2012 г. бяха удобно приписани на т. нар. „зелена“ добавка – необходимата субсидия за навлизане на нови възобновяеми енергийни източници на пазара. Но в течение на годината на потребителите стана ясно, че съществена част от сметките им се определя от **добавка „лошо управление“**, което заедно с приближаването на парламентарните избори и с повишаването на потреблението на електроенергия през зимните месеци, очаквано доведе до нарастване на социалното недоволство и до търсенето на нови виновници за увеличението на цените.

Лошата новина е, че поради факта, че цените на електроенергията в България са най-ниските в Европейския съюз, либерализацията на

пазара ще води към повишаването им за домакинствата. Добрата е, че това поскъпване може да бъде забавено, като се удължи максимално животът на съществуващите енергийни мощности, а негативните му ефекти да бъдат намалени чрез предприемане на мащабна държавна кампания за саниране на жилищата и подобряване на енергийната ефективност в домакинствата и в производството. В допълнение трябва да се намали разхищението на средства по линия на обществените поръчки в мощностите, генериращи най-евтината енергия, и по веригата за пренос и доставка.

Съществуват и много **неизползвани възможности** за по-нататъшно намаляване на цената на природния газ, което би осигурило по-ниски сметки за крайните потребители на топлинна енергия и би дало глътка въздух на индустрията.

Ценови тенденции в България

Източник: Изчисления на Центъра за изследване на демокрацията по данни на Евростат, НСИ и ДКЕВР, 2013г.

Цените на електроенергията в България се покачват устойчиво от 2004 г. - дори преди появата на удобните виновници - „зелена добавка“ и добавката за когенерация. По-голямата видимост на отделните елементи на сметките на потребителите доведе до по-голяма чувствителност от страна на гражданите. Допълнително **стагнацията на доходите** на много от домакинствата през последните пет години повиши тяхната чувствителност към проблема и намали възможностите им да покриват енергийните си нужди. Студените зимни месеци на 2011 и 2012 г. създадоха в българските градове сериозни здравословни заплахи в следствие на увеличеното потребление на дърва и въглища. По оценки на Центъра за изследване на демокрацията към началото на кризата през 2009 – 2010 г. над 60% от българите са използвали дърва за отопление, а над **една трета от българските домакинства са били в състояние на енергийна бедност**, т.е. не са могли да отопляват домовете си адекватно.

Същевременно референдумът относно ядрената енергетика показва на хората **съществените разходи, които са направени в резултат на политическа корупция и лоши управленски решения**. Тези допълнителни и съществени разходи се отразяват на месечните сметки на потребителите, като междуременно вече са били частично платени от тях чрез данъците им. Ако едностранчивите обяснения и търсенето единствено на политически и кадрови решения, съпътстващи всяко покачване на цените на електроенергията, не бъдат заместени от комплексен анализ на факторите и не бъдат предприети **действия по енергийна диверсификация и енергийна ефективност**, ще ставаме свидетели на засилващо се обществено недоволство и свързаните с това призови за радикални антипазарни решения.

В сравнителен план, тенденциите за увеличаване на цените са общоевропейски. В Европа от 2000 г. досега цените на енергията за домакинствата са се покачили с 40%. Скокът в цените на енергията е директно свързан с по-високите цени на изчерпаемите енергийни източници в световен мащаб: цената на природния газ се е удвоила (с изключение на Съединените щати, където има намаление), на въглищата се е утроила, а петролът е с четири пъти по-скъп. Например в ЕС

значителни увеличения се наблюдават в Чехия - заради скока в цената на газа, в Полша - заради скока в цените на въглищата и т.н.¹

В България, която разчита предимно на конвенционални енергийни източници, тенденциите не са по-различни. Връзката между цените на тези източници и сметката за електроенергия става явна, ако разгледаме данните за енергийния баланс на страната: с изключение на скромния добив на лигнитни въглища България внася суровините си за производство и преобразуване на енергия. Около 2/3 от внесените енергийни източници се използват от централи за производство на електрическа и топлинна енергия.

Следователно, ако цените на суровините се покачват многократно, това неминуемо ще се отрази на сметките на домакинствата (не само за ток, но и за хранителни стоки и дори техните опаковки, чието производство е базирано на нефтопродукти). Нещо повече, всяка нова инвестиция в генериращи мощности, предвид капиталовите разходи, би означавала допълнително по-високи цени. Това се случва въпреки регулираните цени на електроенергията за българските домакинства, а евентуалната либерализация на пазара би направила тази зависимост още по-осезаема.

От друга страна, **либерализацията на пазара би намалила политизацията на ценовите проблеми** и би очертала по-ясно групите, които най-силно се нуждаят от социална защита и подкрепа. В това отношение, пазарът на петрол е удачно сравнение. Въпреки многократно по-голямото повишаване на цените там, това не предизвика същите сътресения и социални реакции както при електроенергията.

¹ По данни на Enerdata, 2012г.

Как се образуват сметките за електроенергия:

Източник: Изчисления на Центъра за изследване на демокрацията по данни на Евростат, НСИ и ДКЕВР, 2013г.

По последни данни на НСИ, средното потребление на електричество на едно домакинство в България е около 306 киловатчаса на месец. По последни данни за цените на електроенергията, сметката за тези 306 киловатчаса² (с ДДС) е 54 лв. и 70 ст., което е увеличение с около 12% спрямо предходната година. От тях, за „зелена“ енергия са похарчени средно 3,39 лв., а за когенерация 1,17 лв. Около 40% от сметките за електроенергия са всъщност разходи за пренос и достъп до електропреносната и разпределителната мрежа (вкл. загубите), а почти същата част от сметката се формира и от реално потребеното количество електроенергия, което включва обаче и печалбата на предприятията и **разхищенията, свързани с лошо управление**. Така стигаме до същността на въпроса, а именно: как се покриват направените близо 2 млрд. лв. разходи по проекти като Цанков камък и Белене, ако не от сметките на потребителите и данъкоплатците? Изобщо, как се покриват редицата неправомерни или ненужни разходи, направени чрез манипулиране или избягване на обществените поръчки в

² Изчисленията са на Центъра за изследване на демокрацията по данни на НСИ за 2011 г. за осреднено потребление за цялата година.

енергетиката? Или разходите по регулаторния произвол около навлизането на нови възобновяеми енергийни източници и корупцията във връзка с лицензирането и присъединяването им към мрежата?

Покачването на сметките за електроенергия ще продължи да поражда сериозно социално напрежение, докато липсва ясно фокусирана енергийна стратегия, ценообразуването остава непрозрачно, пазарът – регулиран по сегашния начин, а лошото управление на държавни дружества - ненаказано. Сигурно е само това, че както енергията, така и разходите в българската енергетика от какъвто и да е произход не се губят, а само се преобразуват. Плащат ги или потребителите, или бизнесът, чрез сметките си, или данъкоплатците чрез бюджета.